

Алькама В. Г.

доктор економічних наук, професор,
Університет економіки та права «КРОК», Україна;
e-mail: v_alkema@i.ua; ORCID ID: 0000-0001-5997-7076

Завербний А.С.

доктор економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: anzas@i.ua , ORCID ID 0000-0001-7307-536X

Грабар Н. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна;
e-mail: grabar.natalya@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5533-6765

Лісіцина Ю. О.

кандидат юридичних наук,
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна;
e-mail: julia_fox@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5631-9297

Барилюк М.-М. Р.

кандидат економічних наук,
ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна;
e-mail: maryana.derevatska@gmail.com; ORCID ID 0000-0001-7453-6439

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ 2014—2015 РОКІВ НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Анотація. Визначено, що комерційні банки функціонують у складному операційному середовищі, а це зумовлено впливом низки факторів політичних, соціальних, економічних, що здебільшого є малопрогнозованими і деструктивними. Обґрунтовано зовнішні ключові параметри, через які опосередковується вплив на процес забезпечення фінансової безпеки банків. Досліджено взаємозв'язок між розміром ставки нормативів обов'язкового резервування і рівнем фінансової безпеки банку. Проаналізовано стан активів, зобов'язань і власного капіталу за групами банків упродовж 2012—2016 рр.. Визначено роль центрального банку в регулюванні діяльності банків щодо забезпечення їхньої фінансової безпеки. Обґрунтовано доцільність запровадження НБУ санкцій на проведення будь-яких фінансових операцій банків із російським капіталом на користь материнських структур. Визначено ключові проблеми, які стримують процес забезпечення фінансової безпеки банків у розрізі і функціональних складових (капітало-ресурсної безпеки, кредитно-інвестиційної, валютної та безпечного рівня доходів і витрат. Запропоновано методичний підхід до рейтингової оцінки банків за рівнем їхньої фінансової безпеки на основі аналізу показників-стимуляторів / дестимуляторів аналізованих банків. Обґрунтовано проведення рейтингової оцінки банку за рівнем його фінансової безпеки на основі порівняння j -го КБ з «еталоном» — банком, який має найкращі результати щодо кожного показника — максимальні значення для стимуляторів і мінімальні — для дестимуляторів. Рейтинг визначено як середнє арифметичне стандартизованих показників, зведених у матрицю ключових показників. Доведено необхідність групування аналізованих банків за рівнем їхньої фінансової безпеки. Обґрунтовано використання методу групування об'єктів дослідження як інструменту упорядкування аналізованих банків. Визначено емпіричним шляхом з обліком якісних, неформалізованих характеристик чотири групи банків за рівнем їхньої фінансової безпеки (з високим рівнем фінансової безпеки, достатнім, низьким і критичним).

Ключові слова: фінансова безпека банку, проблеми забезпечення фінансової безпеки банку, стан забезпечення фінансової безпеки банку.

JEL Classification G21, G28, G32

Формул: 2; рис.: 1; табл.: 7; бібл.: 10.

Alkema V. G.

*Doctor of Science in Economics, Professor,
University of Economics and Law «KROK», Ukraine;
e-mail: v_alkema@i.ua; ORCID ID 0000-0001-5997-7076*

Zaverbnyj A.S.

*Doctor of Science in Economic, Associate Professor,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
e-mail: anzas@i.ua , ORCID ID 0000-0001-7307-536X*

Grabar N. M.

*Ph. D. of Law, Associate Professor,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine;
e-mail: grabar.natalya@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5533-6765*

Lisitsyna Yu. O.

*Ph. D. of Law,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine;
e-mail: julia_fox@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5631-9297*

Baryliuk M.-M. R.

*Ph. D. in Economics,
SHEI «Banking University», Ukraine;
e-mail: maryana.derevatska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7453-6439*

THE IMPACT OF THE FINANCIAL CRISIS IN UKRAINE 2014—2015 ON THE BANK'S FINANCIAL SECURITY LEVEL

Abstract. It has been determined that commercial banks operate in a complex operational environment, which is due to the influence of a number of factors of political, social, economic, which are largely unpredictable and destructive. It is substantiated that external key parameters through which the influence on the process of providing financial security of banks is mediated. The relationship between the size of the rate of mandatory reserve requirements and the level of financial security of the bank is researched. The analysis of the state of assets, liabilities and equity capital by groups of banks during 2012—2016. The role of the central bank in regulating the activities of banks in order to ensure their financial security has been determined. The expediency of imposing sanctions on carrying out of any financial operations of banks with Russian capital in favor of parent structures was substantiated. The key problems that restrain the process of providing financial security of banks in terms of their functional components (capital-resource security, credit-investment, currency and safe level of incomes and expenditures) are determined. The methodical approach to the rating of banks estimation on the level of their financial security is offered on the basis of the analysis of indicators. The stimulator / disintegrators of the analyzed banks is based on the rating of the bank according to the level of its financial security on the basis of comparison of j-th KB with the «standard» — the bank which The best results for each indicator are the maximum values for stimulators and the minimum for disinfectants. The rating is defined as the arithmetic mean of standardized indicators summed up in the matrix of key indicators. The necessity of grouping the analyzed banks according to their financial security level has been proved. Using the method of grouping of research objects is substantiated as an instrument for streamlining the analyzed banks. It is determined empirically, taking into account qualitative, non-formalized characteristics of four groups of banks for the p v nem their financial security (with a high level of financial security, sufficient, low and critical).

Keywords: financial security of the bank, problems of ensuring the financial security of the bank, the state of ensuring the financial security of the bank.

GEL Classification G21

Formulas: 2; fig.: 1; tabl.: 7; bibl.: 10.

Алькама В. Г.

доктор экономических наук, профессор,
Университет экономики и права «КПОК», Украина;
e-mail: v_alkema@i.ua; ORCID ID: 0000-0001-5997-7076

Завербный А.С.

доктор экономических наук, доцент,
Национальный университет «Львовская политехника», Украина;
e-mail: anzas@i.ua, ORCID ID 0000-0001-7307-536X

Грабар Н.М.

кандидат юридических наук, доцент,
Львовский государственный университет внутренних дел, Украина;
e-mail: grabar.natalya@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5533-6765

Лисицына Ю. О.

кандидат юридических наук,
Львовский государственный университет внутренних дел, Украина;
e-mail: julia_fox@ukr.net; ORCID ID 0000-0001-5631-9297

Барылюк М.-М. Р.

кандидат экономических наук,
ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина;
e-mail: maryana.derevatska@gmail.com; ORCID ID 0000-0001-7453-6439

ВЛИЯНИЕ ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА В УКРАИНЕ 2014—2015 ГОДОВ НА УРОВЕНЬ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКОВ

Аннотация. Определено, что коммерческие банки функционируют в сложной операционной среде, что обусловлено влиянием ряда факторов политических, социальных, экономических, которые сложно прогнозируются и есть деструктивными. Проанализировано состояние обеспечения финансовой безопасности отечественных банков. Определены ключевые проблемы обеспечения финансовой безопасности банков в разрезе ее функциональных составляющих (капитало-ресурсной безопасности, кредитно-инвестиционной, валютной и безопасного уровня доходов и расходов). Разработан методический подход к рейтинговой оценке банков в Украине по уровню их финансовой безопасности.

Ключевые слова: финансовая безопасность банка, проблемы обеспечения финансовой безопасности банка, состояние обеспечения финансовой безопасности банка.

Формул: 2; рис.: 1; табл.: 7; библи.: 10.

Вступ. На сьогодні банки функціонують в складному операційному середовищі, що обумовлено впливом низки факторів політичних, соціальних, економічних, що здебільшого є малопрогнозованими та деструктивними. Враховуючи умови підвищеного ризику економічного середовища, що супроводжується масовим вилучення депозитів, неповерненням наданих кредитів, зниженням загального рівня прибутковості банків за умов обмеженого доступу на зовнішні ринки ресурсів, посилення регуляторних вимог з боку НБУ, нині процес забезпечення фінансової безпеки банку неможливий без аналізу бізнес-середовища функціонування вітчизняних банків [1; 2].

Аналіз досліджень та постановка завдання. Питанням оцінки стану забезпечення фінансової безпеки банку присвячені праці О.І. Барановського, Т.М. Болгар, І.О. Губаревої, М.М. Єрмошенка, А.О. Єпіфанова, М.І. Зубка, С.М. Побережного.

Значущість зазначеного питання, логічна незавершеність його дослідження та генерація численних зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці банку зумовили актуальність дослідження.

Результати дослідження. Зовнішніми ключовими параметрами, через які опосередковується вплив на процес забезпечення фінансової безпеки банку, на наш погляд, є ключові макроекономічні показники, наведені у *табл. 1* [3].

Таблиця 1

Основні макроекономічні показники, 2013—2017 рр.

Показник	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Реальний ВВП (до попереднього року, %)	100,2	108,1	96,7	104,8	142,2
Рівень інфляції, %	100,5	124,9	143,3	112,4	104,9
Грошова база, млн грн	307139	333194	326732	328541	362002
Грошова маса (М3), млн грн	906236,5	955348,6	936216	1015510	1074910
Грошовий мультиплікатор	2,95	2,86	2,86	3,09	2,96
Доходи населення, млн грн	70429	78285	80438	98819	117310
Доходи населення еквівалент в іноземній валюті, млн дол. США	8811,3	9794,2	5101,1	3874,8	4341,4

Примітка. Складено за [3; 4].

Як бачимо, з даних наведених у *табл. 1*, доходи населення протягом 2013—2017 рр. демонструють тенденцію до зростання в національній валюті, однак еквівалент доходів населення в іноземній валюті (дол. США) протягом аналізованого періоду знижувався. У 2015 реальний ВВП скоротився на 11,4%, рівень інфляції зріс на 19,6%, що супроводжувалося погіршенням ринкових очікувань та якості доходів населення на тлі загострення воєнного конфлікту та підвищеного попиту на іноземну валюту. Значення грошового мультиплікатора протягом 2014—2015 років знизилося з 2,95 до 2,86, що відображало вплив коштів з депозитних рахунків банків упродовж зазначеного періоду та зменшення кредитної активності банків. Станом на 2016 р. відбувся приріст значення грошового мультиплікатора з 2,86 до 3,09, що свідчить про поступове відновлення довіри до вітчизняних банків.

У зв'язку з націоналізацією найбільшого банку за розміром активно-пасивної структури балансу ПАТ КБ «ПриватБанк» у 2016 р., найбільшою концентрація активів та зобов'язань станом на 2017 р була зосереджена у державних банків, щодо власного капіталу, то найбільша частка належить банкам іноземних банківських груп (30,77%, з них 10,24% банкам з російським капіталом). Ключовими проблемами банківського сектору протягом періоду, що аналізується, були погіршення якості кредитного портфеля банків на фоні девальвації гривні, вплив депозитів, кредитування пов'язаних з акціонерами осіб, санкції НБУ щодо діяльності дочірніх структур російських державних банків в Україні. Щодо націоналізації ПАТ КБ «ПриватБанк», то однією з передумов стало кредитування пов'язаних з акціонерами осіб. Аналіз даних *табл. 2* показує, що станом на початок 2016 року. ПАТ КБ «ПриватБанк» володів 27,1% активів, 21,07% — зобов'язань і 29,34 % капіталу банківського сектору.

Зауважимо, що перспективі цілком можливим є націоналізація банків з російським державним капіталом та скорочення частки банків іноземних банківських груп, у зв'язку з виконанням санкцій регулятора щодо діяльності банків з російським державним капіталом в Україні [6]. Так, 15.03.2017 НБУ визначив перелік санкцій щодо українських банків з російським державним капіталом відповідно до вимог рішення Ради національної безпеки та оборони України [6; 7]. НБУ запровадження санкцій передбачає заборону проведення будь-яких фінансових операцій зазначених банків на користь материнських структур, зокрема пряма та опосередкована заборона на здійснення будь-яких активних операцій, виплату дивідендів, процентів, повернення міжбанківських кредитів / депозитів, коштів з кореспондентських рахунків, субординованого боргу, заборона розподіляти прибуток та капітал.

Таблиця 2

Концентрація загальних активів, зобов'язань і власного капіталу за групами банків
у 2012—2016 рр., %

Показник		2013	2014	2015	2016	2017
Активи	Державні банки	18,39	23,93	29,06	28,09	34,15
	ПриватБанк	15,33	15,66	8,28	27,1	17,7
	Іноземні банки	20,18	14,64	29,6	21,72	19,37
	Банки з російським капіталом	12,14	10	12,26	13,95	15,42
	Приватні банки	33,95	35,77	20,82	14,54	13,36
Зобов'язання	Державні банки	17,14	17,13	21,64	29,64	35,65
	ПриватБанк	16,16	17,93	16,08	21,07	18,53
	Іноземні банки	20,12	15,47	18,18	20,25	18,57
	Банки з російським капіталом	12,48	11,06	14,11	15,5	14,41
	Приватні банки	34,2	38,42	29,99	13,55	12,84
Власний капітал	Державні банки	25,93	24,92	25,99	9,45	20,53
	ПриватБанк	10,71	10,58	14,18	29,34	10,24
	Іноземні банки	20,54	17,21	20,84	39,46	26,63
	Банки з російським капіталом	10,28	8,97	8,64	-4,68	24,54
	Приватні банки	32,54	38,31	30,35	26,43	18,05

Примітка. Розраховано за [5].

Проведений аналіз показав, що можливості для забезпечення фінансової безпеки банку обмежувалися протягом 2013—2017 рр. через вплив факторів, наведених у *табл. 3*.

Таблиця 3

Причини виникнення проблем забезпечення
функціональних складових фінансової безпеки банку

	Причини виникнення проблеми забезпечення функціональної складової фінансової безпеки банку
Валютна безпека	<ul style="list-style-type: none"> - девальвація національної валюти, вилучення депозитів в іноземній валюті, неспроможність повернути валютні кредити; - дисбаланс між обсягом виданих кредитів в іноземній валюті та обсягом залучених депозитів в іноземній валюті (обсяг виданих кредитів в іноземній валюті переважає на обсягом залучених депозитів в іноземній валюті); - низька конкурентоспроможність банків з українським капіталом, порівняно з банками з іноземним капіталом в кредитуванні в іноземній валюті; - прогалини в законодавстві щодо регламентування кредитування в іноземній валюті
Капітало-ресурсна безпека	<ul style="list-style-type: none"> - перевищення статутного капіталу над власним капіталом, що свідчить про наявність непокритих збитків минулих періодів та нарощення власного капіталу здебільшого за рахунок акціонерів; - девальвація національної валюти як наслідок вилучення значних обсягів депозитів з банку, неповернення кредитів, отриманих в іноземній валюті; - зменшення в структурі пасивів обсягів депозитних ресурсів; - підвищення рівня облікової ставки НБУ, що обмежувало можливості залучення коштів на міжбанківському ринку з метою розширення ресурсної бази банку та забезпечення фінансової безпеки банку; - залучення банками з вітчизняним капіталом більш ризикових кредитів на іноземних ринках капіталу (з огляду на процентні ставки) порівняно з банками з іноземним капіталом, які мають доступ до ресурсів материнських структур; - наявність переваг у банків з іноземним капіталом порівняно з банками з вітчизняним капіталом щодо залучення фінансових ресурсів за кордоном; - обмеженість внутрішніх джерел поповнення ресурсної бази банку; - низька інвестиційна привабливість вітчизняних банків для залучення фінансових ресурсів за кордоном; - скорочення капіталу банків за рахунок збитків і списання проблемної заборгованості

Кредитно-інвестиційна безпека	<ul style="list-style-type: none"> - обмежене коло надійних позичальників; - неспроможність повернути видані кредити в іноземній валюті у зв'язку з девальвацією національної валюти; - диспропорції в термінах залучення депозитів та виданих кредитів (залучення короткотермінових депозитів або на вимогу, видача довгострокових кредитів); - значна частка проблемних кредитів та збільшення обсягів відрахувань до резервів; - низька якість заставного майна; - низька якість сформованого кредитного портфеля банків внаслідок прогалин в системах їх ризик-менеджменту; - порушення принципу законності забезпечення фінансової безпеки банків внаслідок кредитування інсайдерів як методу виведення капіталу з банку; - нерозвиненість фондового ринку, обмежене коло інвестиційно привабливих та надійних з позиції інвестування підприємств.
Безпечний рівень доходів і витрат	<ul style="list-style-type: none"> - перевищення темпів зростання витрат банків над темпами зростання їх доходів у зв'язку зі зростанням резервів під можливі втрати, від'ємною переоцінкою ЦП банками; - понесення втрат банками, які кредитували масштабні проекти на окупованих територіях та в АР Крим; - отримання збитку в результаті незаконного зайняття філій та відділень банків на тимчасово непідконтрольній території України; - отримання збитків внаслідок погіршення якості кредитного портфеля банків — зростання частки проблемної та безнадійної заборгованості ; - незначна питома вага прибутку, який залишається у розпорядженні банків після сплати податків, або отримання збитку банками свідчить про недостатність цього внутрішнього джерела для зростання ресурсної бази банків та забезпечення їх фінансової безпеки; - зменшення показників рентабельності та дохідності банків за необґрунтовано високих ставок за кредитами та депозитами, що свідчить про наявність прогалин в управлінні відсотковим ризиком.

Примітка. Авторська розробка.

Отже, особливої актуальності набуває питання визначення рейтингової позиції банку за рівнем фінансової безпеки на ринку на основі аналізу показників-стимуляторів / дестимуляторів діяльності платоспроможних банків впродовж 2015—2016 рр. (табл. 4, 5) [8—10].

Таблиця 4

Показники-стимулятори для рейтингової оцінки банку за рівнем фінансової безпеки

	Показник	Механізм обчислення
K_{1j}	Коефіцієнт рентабельності банківських активів	Відношення чистого прибутку до сукупних активів КБ
K_{2j}	Коефіцієнт рентабельності доходів	Відношення чистого прибутку до доходу КБ
K_{3j}	Коефіцієнт надійності	Співвідношення власного капіталу і залучених коштів
K_{4j}	Коефіцієнт достатності власного капіталу	Відношення власного капіталу до загального обсягу активів
K_{5j}	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Відношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань

Примітка. Авторська розробка.

Таблиця 5

Показники-дестимулятори для рейтингової оцінки банку за рівнем фінансової безпеки

	Показник	Механізм обчислення
Z_{1j}	Коефіцієнт проблемної заборгованості у кредитному портфелі банку	Відношення проблемних кредитів до загального обсягу залучених кредитів та заборгованості клієнтів
Z_{2j}	Коефіцієнт управління витратами	Відношення непроцентних витрат до доходів банку
Z_{3j}	Коефіцієнт дієздатності банку	Співвідношення загальних витрат і загальних доходів
Z_{4j}	Коефіцієнт відношення процентних витрат до процентних доходів	Відношення процентних витрат до процентних доходів
Z_{5j}	Коефіцієнт непроцентних витрат	Відношення непроцентних витрат до загального обсягу активів банку

Примітка. Авторська розробка.

В основі розрахунку рейтингової оцінки банку за рівнем його фінансової безпеки лежить порівняння j -го КБ з «еталоном» — банком, який має найкращі результати по кожному показнику — максимальні значення для стимуляторів і мінімальні — для дестимуляторів. Рейтинг визначається як середнє арифметичне стандартизованих показників, зведених в матрицю ключових показників.

Коли обрані показники є стимуляторами, стандартизацію їх доцільно здійснювати відношенням [8—10]:

$$Z_{ij} = \frac{K_{ij}}{K_{\max}}, \quad (1)$$

де K_{ij} — значення показника-стимулятора аналізованого банку;

K_{\max} — значення показника-стимулятора банку, який має найкраще значення (максимальне) серед показників стимуляторів усієї сукупності аналізованих банків.

Аналіз структури активів і пасивів та показників рентабельності проведено на основі обраних показників-стимуляторів (див. *табл. 4*).

Коли обрані показники є дестимуляторами, стандартизацію їх доцільно здійснювати відношенням [8—10]:

$$Z_{ij} = \frac{K_{\min}}{K_{ij}}, \quad (2)$$

де Z_{ij} — значення показника-дестимулятора аналізованого банку

K_{\min} — значення показника-дестимулятора банку, який має найкраще значення (мінімальне) серед показників-дестимуляторів усієї сукупності аналізованих банків;

Рейтингове оцінювання банку на основі показників доходів і витрат проведено в розрізі показників-дестимуляторів (див. *табл. 5*).

Вихідні дані для розрахунку показників-стимуляторів / дестимуляторів були отримані з офіційного сайту НБУ для 90 банків, які мали ліцензію на проведення банківських операцій станом на 01.01.2017 та не були віднесені до категорії неплатоспроможних. У результаті була розрахована сукупність рівновагомих стандартизованих показників рівня фінансової безпеки банку, що відрізняють один від одного, таким чином виникла необхідність ранжувати банки, для одержання однорідної сукупності показників.

Як інструмент упорядкування використано метод групування об'єктів дослідження. Кількість груп визначено емпіричним шляхом з обліком якісних, неформалізованих характеристик. Фактичні значення нормалізованих показників виступають основою групування для одержання груп однорідних банків.

Обґрунтовано виокремлення таких рівнів фінансової безпеки:

1) від 0,4 — високий рівень фінансової безпеки банку, що характеризує високу ефективність функціонування банку на ринку, адаптованість до його вимог та наявність стратегічних переваг;

2) від 0,05 до 0,4 — достатній рівень фінансової безпеки банку, що означає наявність конкурентних переваг, спроможність банком виконувати взяті на себе зобов'язання, здійснювати середньострокове кредитування (2 роки);

3) від -1 до 0,05 — низький рівень фінансової безпеки, що свідчить, що банк буде спроможним лише рік-два виконувати покладені на нього функції, а відтак, зумовлює необхідність перегляду стратегії її забезпечення;

4) від -1 і нижче — критичний рівень його фінансової безпеки, за якого банк неспроможний в повному обсязі виконувати свої функції, тобто необхідне вжиття власниками, менеджментом, регулятором заходів щодо його санації чи ліквідації.

При визначенні рівнів фінансової безпеки банків до уваги також були взяті такі неформальні умови, як: усереднені значення показників-стимуляторів/дестимуляторів підвищення/ зниження рівнів фінансової безпеки аналізованих банків, що входять до діапазону одного рівня, мають бути тісно пов'язані між собою; а значення показників-стимуляторів/дестимуляторів різних рівнів мають відрізнятися один від одного.

Аналіз специфіки забезпечення фінансової безпеки банків з огляду на визначення його рейтингової позиції за рівнем фінансової безпеки на основі аналізу показників діяльності платоспроможних банків протягом 2015—2016 рр. подано у *табл. 6*.

Таблиця 6

Рейтингування банків за рівнем фінансової безпеки

Рівень ФБ	2016				2017			
	ДБ	ІБ	ПБ	Загалом	ДБ	ІБ	ПБ	Загалом
Високий ($> 0,4$)	0	5	11	16	1	5	10	16
Достатній ($0,05 — 0,4$)	2	7	37	46	2	11	41	54
Низький ($-1 — 0,05$)	1	10	10	20	1	3	10	14
Критичний (< -1)	1	3	4	8	1	4	1	6

Примітка. Авторська розробка.

Зауважимо, що для рейтингової оцінки був обраний перелік платоспроможних банків за 2015—2016 рр.. банки, які впродовж 2015 року були віднесеними до категорії платоспроможних, однак станом на початок 2017-го визнані неплатоспроможними, для аналізу не були взяті. ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку», ПАТ «РВС БАНК» і ПАТ «КБ» Гефест» для рейтингової оцінки не були взяті, індикативні показники зазначених банків і досягають подекуди найкращих значень, однак окремі показники доцільно опустити, адже вони не є типові, так звані викиди, на наш погляд, відображають особливості діяльності окремих банків, однак не демонструють загальносистемні тенденції.

Дані, наведені у *табл. 6*, свідчать, що лише один державний банк має високий рівень фінансової безпеки (ПАТ «Розрахунковий центр», 2016 р.), найбільш численною є група банків з достатнім рівнем фінансової безпеки впродовж 2015-го — 46 банків, станом на початок 2017-го кількість банків цієї групи зросла до 54, а кількість банків з критичним рівнем фінансової безпеки порівняно з 2015-м, станом на початок 2017-го зменшилась на два банки, що свідчить про поліпшення показників діяльності банків та поступове відновлення довіри до банківського сектору загалом. Щодо ПАТ КБ «ПриватБанк», то націоналізація останнього є цілком обґрунтованою, оскільки з даних рейтингу, бачимо, що за результатами діяльності станом на початок 2016 року зазначений банк належав до групи банків з достатнім рівнем фінансової безпеки, однак впродовж 2016 р. показники ПАТ КБ «ПриватБанк» суттєво погіршилися, як наслідок рівень його фінансової безпеки за підсумками 2016 р. був оцінений як критичний.

Висновки. Отримані результати рейтингування банків за системою показників дали змогу розвинути якісний підхід до їх систематизації за рівнем їхньої фінансової безпеки впродовж 2015—2016 рр.; виступають додатковим джерелом інформації для усіх зацікавлених суб'єктів, зокрема і регулятора, для моніторингу діяльності банку за рівнем фінансової безпеки. Потенційні вкладники при виборі банку для отримання кредиту чи розміщення коштів на депозитні рахунки, чи аналізу ефективності їх використання на основі запропонованої інформації зможуть обрати більш надійний банк. В умовах здійснення запозичень на міжнародних фінансових ринках для забезпечення фінансової безпеки зовнішні інвестори володітимуть інформацією про більш надійні та привабливі банки з погляду інвестування. З метою виявлення впливу зазначених показників на рівень фінансової безпеки запропоновано групування банків за рівнем їхньої фінансової безпеки, що дало змогу відповідно до сформованих рейтингів за 2015—2016 роки виділити чотири групи банків, відповідно до рівня їхньої фінансової безпеки: з високим рівнем фінансової безпеки; достатнім; низьким; критичним.

Література

1. Губарева І. О. Забезпечення управління економічною безпекою банку : монографія / І. О. Губарева, О. М. Штаер ; Міністерство освіти і науки України. — Харків : Інжек, 2013. — 309 с.
2. Перехрест Л. М. Вплив ризиків та загроз на фінансову безпеку банків / Л. М. Перехрест // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. — 2008. — Вип. 1. — С. 271—279.
3. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450.
4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minfin.com.ua/currency/>
5. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=28905601&cat_id=25365601.
6. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.03.2017, уведеному в дію Указом Президента України від 15 березня 2017 року № 63/2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-17>.
7. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 01 жовтня 2015 року № 654 : Постанова Правління НБУ № 25 від 25.03.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bank.gov.ua/document/download?docId=45810277>.
8. Ващаєв С. С. Деякі аспекти побудови рейтингових оцінок економічних об'єктів / С. С. Ващаєв // Економіка та підприємництво : збірник наукових праць молодих учених та аспірантів. — Київ : КНЕУ, 2000. — Вип. 4. — С. 255—260.
9. Єріна А. М. Статистичні аспекти визначення рейтингів / А. М. Єріна, С. С. Ващаєв // Статистика України. — 2000. — № 4. — С. 74—79.
10. Єріна А. М. Узагальнюючі багатовимірні показники в соціально-економічних дослідженнях / А. М. Єріна, С. С. Ващаєв // Наукові записки / Національний університет Києво-Могилянська академія. — Київ, 1999. — Т. 6 : Економіка. — С. 38—41.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2020

© Алькема В. Г., Завербний А. С., Грабар Н. М.,
Лісіцина Ю. О., Барилук М.-М. Р.

References

1. Hubarieva, I. O., & Shtaiier, O. M. (2013). *Zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu banku [Providing management of economic security of the bank]*. Kharkiv: Inzhrek [in Ukrainian].
2. Perekhrest, L. M. (2008). Vplyv ryzykiv ta zahroz na finansovu bezpeku bankiv [Impact of risks and threats on the financial security of banks]. *Sotsialni ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy — Social economic problems of the modern period of Ukraine, 1*, 271—279 [in Ukrainian].
3. Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). Ohliad bankivskoho sektoru [Banking Sector Review]. *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450 [in Ukrainian].
4. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (n. d.). Ofitsiynyi sait [Official website]. *minfin.com.ua*. Retrieved from <http://minfin.com.ua/currency> [in Ukrainian].
5. Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy [Main Performance Indicators of Banks of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=28905601&cat_id=25365601 [in Ukrainian].
6. Rada natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy. (2017). *Pro zastosuvannia personalnykh spetsialnykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuvalnykh zakhodiv (sanktsii): Rishennia vid 15.03.2017, uvedenomu v diiu Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 15 bereznia 2017 roku № 63/2017 [On the application of personal special economic and other restrictive measures (sanctions): Decision dated March 15, 2017, enacted by Presidential Decree of March 15, 2017 № 63/2017]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-17> [in Ukrainian].
7. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2017). *Pro vnesennia zmin do postanovy Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 01 zhovtnia 2015 roku № 654: Postanova Pravlinnia NBU №25 vid 25.03.2017 [On Amendments to the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated October 01, 2015 № 654: Resolution of the Board of the NBU № 25 dated March 25, 2017]*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/document/download?docId=45810277> [in Ukrainian].
8. Vashchaiev, S. S. (2000). Deiaki aspekty pobudovy reitynhovyykh otsinok ekonomichnykh ob'ektiv [Some aspects of rating of economic objects]. *Ekonomika ta pidpriemnytstvo — Economics and entrepreneurship, 4*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Yerina, A. M., & Vashchaiev, S. S. (2000). Statystychni aspekty vyznachennia reitynhiv [Statistical aspects of rating determination]. *Statystyka Ukrainy — Statistics of Ukraine, 4*, 74—79 [in Ukrainian].
10. Yerina, A. M., & Vashchaiev, S. S. (1999). Uzahalniuiuchi bahatovymirni pokaznyky v sotsialno-ekonomichnykh doslidzhenniakh [Generalizing multidimensional indicators in socio-economic research]. *Naukovi zapysky. Ekonomika — Scientific notes. Economics, 38—41* [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 11.03.2020

© Alkema V. G., Zaverbnyj A.S., Grabar N. M.,
Lisitsyna Yu. O., Baryliuk M.-M. R.